

УДК 821.161.2.02:036.1

DOI: 10.31475/fil.dys.2020.11.07

ГАЛИНА ЦИЦ,

кандидат філологічних наук, доцент

(м. Хмельницький)

Поетика творчості Дмитра Білоуса

У статті проаналізовано творчість Дмитра Білоуса в контексті дослідження поетики. Розкрито виражально-зображувальні засоби, які використовував автор у своїй літературній спадщині та зацентовано на стильових особливостях мистецького тексту.

Ключові слова: *поетика, творчість, ідіостиль, лексика.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Зміст художньої мови, яку вивчає поетика, в кожного автор – індивідуальний. Дослідження індивідуального стилю майстрів українського слова є актуальним у кількох планах. Для історії української літературної мови такі дослідження розкривають важливість письменників у нормуванні й розвитку літературної мови, в характеристиці певних періодів й етапів існування та формування національної мови.

Для лінгвостилістики розмаїття індивідуальних стилів цікаві тим, що відкривають можливості для реалізації художнього стилю відповідно до естетичних задумів автора, як мовотворчість окремих письменників збільшує й збагачує виражальні засоби загальнонаціональної мови.

Для мистецтва слова індивідуальні стилі важливі тим, що розкривають естетичний потенціал мовних одиниць як лінгвокультурних часток, конкретизують їх в окремій мовній практиці.

Цікавим та мало дослідженим є у вищевикладеному контексті є ідіостиль Д. Білоуса – українського письменника та щирого патріота, людини, яка розуміла свою національну ідентичність і пишалась цим.

Аналіз досліджень і публікацій... Поетичну творчість Д. Білоуса висвітлено в статтях періодичних видань, у публікаціях з приводу виходу нових книг автора, у передмовах А. Батурського, В. Василяшка, Я. Гояна, В. Забаштанського, В. Коштілова, В. Лупейка, Ю. Мушкетика, Л. Новиченка, Д. Онковича, М. Томенка; у дослідженнях С. Воскресасенка, О. Жолдака, С. Крижанівського, В. Мацька, О. Підсухи, В. Радчука, М. Сірого, але переважно в літературознавчому напрямі.

Формулювання цілей статті... Мета статті: проаналізувати поетику творчості Д. Білоуса, як творця щирого українського слова.

Виклад основного матеріалу... Зародження поетики як окремої філологічної науки зустрічаємо ще в часи виникнення мистецтва, відповідно до того, коли відбулося виокремлення літератури як самостійного різновиду художньої творчості.

Об'єктами дослідження поетики є шляхи, засоби і принципи побудови літературного твору як художньої цілісності, закони його створення, функціонування та сприйняття, а також специфіка літературних родів і стилів, які використовує письменник у своїх творчих порівняннях.

Є письменники, творчість яких легко вкладається в поняття «прозаїк», «поет», «літературознавець». Коли ж говорити про Д. Білоуса – одного визначення буде замало, бо він – педагог, дитячий поет, сатирик, перекладач, есеїст, фольклорист, а головне – мовознавець.

Майже кожен з дослідників творчості Д. Білоуса образно зображував його постать: «лицар українського слова», «патріарх нашої поезії і поетичного перекладу» (В. Коптілов), «українослов» (В. Василяшко); «рідкісне явище в нашій літературі» (С. Воскресенко), «високорівневий науковець», «об'єктивний поцінювач образного слова» (Г. Білоус), «мудрий вчитель» (В. Лупейко), «невтомний трудівник у літературі» (М. Томенко), «майстер перекладу» (В. Радчук), «Білий Ангел» (Я. Гоян), що яскраво характеризує митця, на чіх творах виховано не одне покоління[4].

У мові творів Д. Білоуса знайшли відображення мистецьке кредо та творча особистість поета. Найпомітніше це засвідчує лексика, яка значною мірою зумовлена тематикою поетичних творів та світосприйманням письменника. Лексика, співвідносячись з предметами і явищами позамовної дійсності, відображає її в мовній картині світу. Відповідно певний набір лексики того чи іншого художнього твору відображає мовну картину світу автора, яка різниться способами вербалізації та зосередження уваги на тих чи інших словесно-виразових деталях [1].

У поезії Д. Білоус не сприймав словесних викрутасів, надмірного блиску, котрий засліплює, змушує читача дивитися на предмет примружившись, відбираючи глибокий зір та істинне бачення думки. Через слово Білоус прагнув відобразити реальне світосприйняття, намагався досягти рівня, коли все геніальне стає простим, а просте – геніальним. У мистецтві, поезії та житті він не сприймав штучних речей. Слово та предмет завжди мали відповідати одне одному.

Його твори походять із глибокого пласта народної поетичної мови.

Але це зовсім не означає, що поет був противником справжнього новаторства. Просто він у міру своєї освіченості ніколи не налаштував себе на поверхові нововведення. Він був сумлінним рятівником українського слова. Новаторство Д. Білоуса швидше нагадувало працю з реанімації сучасної української мови, ніж звичайну гру у новотворення. Його новаторство стало унікальним, бо письменнику було достатньо ледь торкнутися слова, як воно починало сяяти, віддаючи допитливому читачеві природні скарби народної мудрості.

Як зазначає В. Забаштанський, «щоб написати такі поетичні книжки, як «Диво калинове» і «Чари барвінкові», автор має глибоко знати характер свого народу, його історію, культуру, побут, педагогіку, мову, тобто в одній особі треба бути і поетом, і вченим – мовознавцем, народознавцем, фольклористом, істориком, філософом, педагогом, – на щастя, все це є в Дмитра Білоуса» [3].

Д. Білоус досконало знав українську мову як лінгвіст, про що свідчать його поетичні твори. «Таке поєднання талантів, помножене на величезну працьовитість і на подиву гідну ерудицію в багатьох сферах, – і зветься «феноменом Дмитра Білоуса» [4].

Оригінальність творчості Д. Білоуса розкривають його поезії, які утверджують українську ідею, національні інтелектуальні досягнення; відбивають сучасний рівень розвитку мовознавчої науки, лексики, словникарства, енциклопедизму.

Мова поетичних творів митця відбиває лінгвістичну компетенцію поета і його земляків (того середовища, в якому Д. Білоус жив і працював). Аналіз мовного осередку його творів дозволив визначити специфіку слова в індивідуальному, ситуативному вжитку, використання його як засобу художнього зображення дійсності. Мовний образ світу письменника пов'язаний переважно із філологічною діяльністю митця, періодом війни та територією Сумщини (батьківщини поета).

Свої поетичні твори Д. Білоус спроектував на єдність наукового стилю мовлення з поетичним, що ще раз засвідчує оригінальність мислення письменника. Лексика поетичних творів письменника досліджувалася в аспекті її парадигматичної організації з огляду реалізації низки концептів. Вибір одного з яких, як основного параметра, був виправданий особливостями поетичної особистості Д. Білоуса, можливістю відобразити його поетичний світ як єдину модель. До основних концептів, що розглядалися в роботі, належать концепти слово, людина, простір, які становлять ядро поетичного світу Д. Білоуса. Засобами вираження концептів є ключові слова людина, слово, простір та супровідні для них слова, що об'єднуються у відповідні

парадигми, які виділяються на образно-поняттєвому рівні [2].

Особливість онімного письма Д. Білоуса – широке використання загальновідомих імен, які містять велику пізнавальну інформацію й розподіляються на групи: імена письменників; учених різних галузей наук; державних, політичних, військових і громадських діячів; акторів, співаків, композиторів.

Лексеми на позначення простору відображають світ як цілісну систему, де неможливе поодиноке існування простору земного чи небесного. Особистість автора знаходить відображення в слові, в особливостях його вживання й розуміння. Це підтверджують топоніми, які відіграють вагому роль у розкритті простору.

Топоніми в ідіостилі письменника, серед яких переважають власні назви Сумщини, утворюють індивідуально-авторську топонімічну систему, що відповідає законам загальнонародної топонімії, реальному топонімікону [5].

Висновки... Д. Білоус створював у своїх текстах нові яскраві смисли, утілюючи в словесних формах концепти своєї мовної свідомості. Його поетичні твори – багатий матеріал для вивчення лексичного складу української мови, її ономастики. Дослідження ідіолекту Д. Білоуса дає змогу дослідити стан і тенденції розвитку національної мови ХХ століття. Поет своєю літературною писемною практикою визначив розвиток літературної мови, полегшив її сприйняття та викладання в загальноосвітніх навчальних закладах.

Список використаних джерел і літератури:

1. Волинський К. Творець «Дива калинового»: до 80-річчя від дня народження Дмитра Білоус. *Дивослово*. 2000. № 4. С.62-64.
2. Грозян Л. Буфонадні та гротескні засоби як вид художньої образності (на прикладі поезій Дмитра Білоуса). *Олександр Кисельов і літературний процес в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю з дня народження*. Хмельницький: Просвіта, 2003. С. 73-74.
3. Забаштанський В. У слові – мудрість і душа народу. *Дніпро*. 1995. № 5-6. С. 77.
4. Мірончук Ю. Дивосвіт рідної мови у творчості Дмитра Білоуса: мовознавча поезія митця. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2006. №3. С.46-47.
5. Романченко Г. Пагони поетичної творчості Д. Білоуса. *Шкільний бібліотекар*. 2013. № 3. С.32-35.

References:

1. Volynskiy K. Tvorets «Dyva kalynovoho»: do 80-richchia vid dnia narodzhennia Dmytra Bilous. *Dyvoslovo*. 2000. № 4. S.62-64.
2. Hrozian L. Bufonadni ta hroteskni zasoby yak vyd khudozhnoi obraznosti

(na prykladi poezii Dmytra Bilousa). Oleksandr Kyselov i literaturnyi protses v Ukraini: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviach. 100-richchiu z dnia narodzhennia. Khmelnytskyi: Prosvita, 2003. S. 73-74.

3. Zabashtanskyi V. U slovi – mudrist i dusha narodu. Dnipro. 1995. № 5-6. S. 77.

4. Mironchuk Yu. Dyvosvit ridnoi movy u tvorchosti Dmytra Bilousa: movoznavcha poeziia myttsia. Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli. 2006. №3. S.46-47.

5. Romanchenko H. Pahony poetychnoi tvorchosti D. Bilousa. Shkilnyi bibliotekar. 2013. № 3. S.32-35.

Summary

Halyna Tsyts

Poetics of Dmytro Bilous's Creative Work

The article analyzes the creative work of Dmytro Bilous in the context of the study of poetics. The means of expression and imagery used by the author in his literary heritage have been revealed and the stylistic features of the artistic text have been emphasized.

Key words: *poetics, creative work, idiostyle, vocabulary.*

Дата надходження статті: «25» червня 2020 р.

Дата прийняття до друку: «02» вересня 2020 р.